

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE GRAU

**ESTILS EDUCATIUS FAMILIARS.
INFLUÈNCIA EN LA FORMACIÓ
DE L'AUTOCONCEPTE I L'AUTOESTIMA
AL PERÍODE INFANTIL**

Júlia Villalonga Ponsetí

Grau d'Educació Infantil

Facultat d'Educació

Any acadèmic 2021/2022

Universitat
de les Illes Balears

**ESTILS EDUCATIUS FAMILIARS.
INFLUÈNCIA EN LA FORMACIÓ
DE L'AUTOCONCEPTE I L'AUTOESTIMA
AL PERÍODE INFANTIL**

Júlia Villalonga Ponsetí

Treball de fi de grau

Facultat d'Educació

Universitat de les Illes Balears

Any acadèmic 2021/2022

Nom del tutor del treball: Raül López Penadés.

Autoritz a la Universitat incloure aquest treball en el repositori institucional per consultar-ho en accés obert i difondre'l en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació.

RESUM

En aquest estudi s'ha investigat la correlació entre els estils educatius familiars i el nivell d'autoestima de 20 infants entre 3 i 6 anys. En els resultats s'ha vist com els infants criats en famílies amb un estil educatiu punitiu tendeixen a tenir nivells més baixos d'autoestima.

Paraules clau: família, estils educatius parentals, desenvolupament infantil, autoestima.

ABSTRACT

In this study, the correlation between family parenting styles and the level of self-esteem of 20 children between 3 and 6 years old has been explored. In the results, it has been seen that children in families with a punitive educational style tend to have higher levels of self-esteem.

Key words: family, educational parent styles, early childhood development, self-esteem.

ÍNDIX GENERAL

1. INTRODUCCIÓ	5
1.1. Justificació	6
1.2. Marc conceptual	7
1.2.1. Família com a primera unitat de convivència i escenari educatiu	7
1.2.2. Estils educatius parentals	9
1.2.2.1. Classificació dels estils educatius	11
1.2.3. Autoestima	13
1.2.3.2. Influència de la família en l'autoestima	14
2. OBJECTIUS	14
2.1. Objectius generals	
2.2. Hipòtesis	14
3. METODOLOGIA	15
3.1. Participants	15
3.2. Instruments	15
3.3. Procediment	15
3.2. Anàlisi	15
4. ESTRUCTURA I DESENVOLUPAMENT DE CONTINGUTS	17
5. DISCUSSIÓ	17
5.1. Limitacions de l'estudi	17
6. ANNEXOS	
7. REFERÈNCIES	17

ÍNDIX TAULES DE FIGURES

1. FIGURA 1. Funcions de la família segons Cataldo (1991)	14
2. FIGURA 2. Dimensions responsabilitats parentals	15
3. FIGURA 3. Dimensions d'anàlisi per a conductes paternes (Jiménez, 2010, p.4)	16
4. FIGURA 4. Relació entre parenting punitiu i autoestima	28
5. FIGURA 5. Relació entre parenting punitiu i autoestima	29
6. FIGURA 6. Relació entre parenting inconsistent i autoestima	29
7. FIGURA 7. Relació entre autoestima i el nombre de germans	30

ÍNDIX DE TAULES

1. TAULA 1. Taula amb estadístics descriptius amb les variables del treball	27
2. TAULA 2. Relació entre autoestima i estils educatius	28
3. TAULA 3. Relació entre l'autoestima infantil i el nombre de germans	29

ÍNDEX D'ANNEXOS

1. ANNEX 1. The Behavioral Rating Scale of Presented Self-Esteem for Young Children 35
2. ANNEX 2. Alabama Parenting Questionnaire – APQ – Preschool Parent Version 36

1. INTRODUCCIÓ

El món està format per famílies. Tots provenim d'una família i la gran majoria de nosaltres n'hem creat una nova. La família és el fonament de la vida social i el principal vehicle de transmissió de la cultura. En efecte, tot comença a la família, sense adonar-nos ens comportem tal com vam aprendre a fer-ho a la nostra família d'origen. En ella es va anar formant la imatge que cada un té de si mateix, el sentiment de valor intern, la personalitat i les expectatives cap a la vida. Al nucli familiar també es desenvolupa l'afectivitat, l'estil de comunicació, la forma de relacionar-se amb els altres i la capacitat d'assumir responsabilitats. En última instància, és en el context familiar on es forgen les línies bàsiques de la nostra conducta, el sistema de valors i creences i l'actitud davant de la vida (Belart i Ferrer, 1998, p. 19)

Sabem, doncs, que l'entorn familiar condiona el creixement i la vida dels infants, perquè serà gràcies a aquest que es desenvoluparan (o no) certes habilitats i una seguretat que els permetrà créixer (físicament, socialment i emocionalment) d'una manera òptima. És per aquesta raó que pares, mares, mestres i qualsevol persona propera a la primera infància ha de conèixer la influència que les seves accions poden tenir sobre la personalitat dels infants. Concretament, en aquesta memòria, es veuran quins són els efectes pel que fa a l'autoestima infantil.

Algunes investigacions com la de Thompson (2008) han demostrat que l'ambient familiar és un factor clau al tenir gran influència en el desenvolupament de l'autoestima pel que fa als primers anys de vida dels infants. No obstant això, és també cert que són poques les investigacions que facin un seguiment de la influència en la primera infància. Així doncs, en aquesta memòria s'estudiaran les possibles raons per les quals un infant pot tenir autoestima alta o baixa mitjançant l'estudi de la influència dels pares a través dels estils educatius parentals categoritzats per Baumrind. A més, s'analitzarà també la influència que pot tenir el nombre de germans sobre l'autoestima d'aquests.

1.1. Justificació

Tal com indica Tarazona et al. (2017), la família constitueix l'element fonamental de la societat, ja que hi té lloc la formació de la identitat pròpia de cada persona.

Ribes et al. (2005) ens explica que “la construcció de l’autoconcepte es forma al llarg de la vida i varia notablement amb l’edat donada la seva relació amb el desenvolupament cognitiu i les experiències socials viscudes per la persona” (p.10).

Tanmateix, com indica Rodríguez (2008), “les llars, els espais privats i les relacions familiars, faciliten comportaments que només aquí poden fructificar profitosament, o malmetre tràgicament (p.86). És per aquest motiu que és de vital importància reconèixer els efectes que tenen els diferents estils parentals de criança sobre el comportament i la identitat dels fills perquè només a través de la consciència podrem donar respostes acurades. Ser pare o mare no és tasca gens fàcil sinó que requereix unes destreses específiques en una societat canviant.

Els estils educatius representen la manera d'actuar dels adults respecte als infants davant de situacions quotidianes, la presa de decisions o la resolució de conflictes. Per tant, es pot considerar que els futurs mestres i referents de totes aquestes famílies, han de donar una resposta acurada als dubtes, pors i inseguretats per tal de regular conductes i marcar uns paràmetres d’unes pràctiques educatives que seran referents.

Finalment, sembla també interessant fer un aprofundiment en el procés d'intervenció socioeducativa en àmbit familiar. Cal desenvolupar programes d'educació familiar perquè les famílies puguin fer canvis pel que fa a la forma d'educar i l'atenció que presten als fills perquè només des del coneixement i la consciència, familiars i mestres podran (en la mesura del possible) fer una millora. En aquesta perspectiva els continguts d’aquest treball ajudaran als familiars a reconèixer la possible relació o influència entre els estils de criança i l’autoestima infantil tot propiciant així estils de criança més proactius que afavoreixin la construcció d'un autoconcepte i autoestima equilibrat.

Família i escola han de fomentar el benestar emocional de tots els infants i és per aquest motiu que resulta molt ric tenir clar quins efectes tenen cadascun dels estils educatius. Per tant, amb aquest material es pretén fomentar també la reflexió sobre com els professionals educatius podem incidir en l'enfortiment i la generalització d'actituds, relacions i posicionaments potencialment funcionals al sistema familiar.

A la Llei orgànica d'educació (LOE, 2006) s'especifica que una de les funcions dels mestres és la comunicació amb la família i una bona coordinació. D'altra banda, la LOE (2006) també parla de les funcions encaminades al desenvolupament positiu del menor. Així doncs, veiem que els conceptes d'estils parentals i parentalitat positiva són útils per dur a terme les funcions especificades a la LOE (2006); ja que darrere de cada infant hi ha una família, i per aconseguir el desenvolupament positiu dels menors hem de conèixer les variables familiars que l'influeixen per poder treballar-ho de manera coherent.

Durant el meu període de Pràcticum a una escola d'Educació Infantil, vaig poder evidenciar l'existència de diferents estils parentals que afectaven directament al comportament, al caràcter i les actituds de cada infant. Va ser a partir d'aquí que em vaig plantejar la pregunta: Quina relació existeix entre els estils educatius i la imatge que té cada infant de si mateix? Com influeixen aquests estils educatius en la vida de l'infant?

Així doncs, és del tot necessari fer una anàlisi de les investigacions que relacionen els estils educatius familiars, el desenvolupament i el benestar de la infància. És important també per a mi com a futura mestra fer aquesta revisió per l'existència de conceptualitzacions diverses i la necessitat una sistematització de tal problemàtica.

1.2. Marc conceptual

1.2.1. Família com a primera unitat de convivència i escenari educatiu

El concepte de família ha sofert molts canvis al llarg de la història, però és també cert que sempre ha estat considerada la unitat bàsica de convivència:

El concepte de família ha anat canviant al llarg de la història de la humanitat. La seva dinàmica, estructura i composició han anat adaptant-se als trepidants canvis socials, econòmics i geogràfics, però les seves funcions segueixen sent molt rellevants en la nostra societat. Ja històricament, es parlava de la família com a promotora del desenvolupament de l'individu, i si bé és cert que hem de deixar enrere el concepte tradicional del terme, es segueix considerant la unitat bàsica de la nostra societat (Domènech i Cabero, 2019, p. 26).

Per a definir el concepte de família, alguns experts com Rodrigo i Palacios (1998), es centren en aspectes de caràcter més afectiu, relacionats amb l'establiment de vincles i des d'un vessant més social:

La família és la unió de persones que comparteixen un projecte vital d'existència en comú que es vol que sigui durader, en el qual es generen forts sentiments de pertinença al grup, existeix un compromís personal entre els membres. S'estableixen intenses relacions d'intimitat, reciprocitat i dependència (Rodrigo i Palacios, 1998, p. 33).

Per altra banda, autors com Alberdi (2002), centren la seva atenció en aspectes de caràcter més econòmic, és a dir, veure la família com un projecte que ha sorgit d'un matrimoni o filiació i ha donat pas a una unió de béns. Altres autors com Schaffer defineixen la família com un sistema format per relacions interpersonals canviants i dinàmiques:

“(…) La família no és en la seva essència una unitat totalment estàtica insensible al canvi. Tot al contrari, el canvi és en molts aspectes inevitables i fins i tot desitjable, ja que la família és un sistema obert influenciat pels desenvolupaments que succeeixen a tot arreu, generalment dins la societat, a la qual és molt sensible i a la qual necessita adaptar-se” (Schaffer, 1990, p. 27).

En canvi, d'altres com Musitu (2003) opten per fer una definició més centrada en la història i l'antropologia: definint aquesta com un eix central que condiciona el cicle vital i l'existència dels individus que, al cap i a la fi, ajuden a la continuïtat de l'espècie humana.

Finalment, és interessant destacar definicions en les quals la família és vista com una institució social:

La família és la institució paradigmàtica de la humanitat (...) És el mitjà on es fonamenten les relacions més íntimes, generoses, segures i duradores (...) l'organització familiar s'estableix i es perpetua sobre la base de profundes necessitats psicològiques, arrelats costums i poderoses forces socials i culturals que es nodreixen de principis i incentius econòmics, polítics, legals i religiosos (...) La família és la més adaptable de totes les institucions humanes, evoluciona i s'emmotlla a cada exigència social (Rojas Marcos, 1998, p. 13).

La família representa la més petita organització social humana i, amb innumbrables transformacions morfològiques és l'estructura comunitària que s'ha mantingut més estable fins ara. Les transformacions econòmiques, polítiques i socials, i també la tradició i la cultura, han determinat les variacions que reunim en el concepte família. No obstant això, hi ha dos factors que són constants al llarg del temps i en les diverses cultures: l'aliança, amb diferents maneres d'unió conjugal i la filiació amb diferents línies de descendència (Carballo et al., 1994, p. 35).

En qualsevol cas, s'ha vist com al llarg de la història diversos corrents psicològics, sociològics i educatius ens transmeten la importància de la família com a base de la societat perquè s'ha vist com aquesta té un paper clau en el desenvolupament dels infants. Així ho indiquen Estrella i González (2011) en el seu article:

La família, com a primera unitat de convivència, ha d'educar, cosa que suposa desenvolupar una capacitat crítica per exercir la llibertat, el respecte i la solidaritat en el context d'una societat diversa i intercultural. Educar és també formar persones amb autonomia, responsables i capaces de prendre les seves pròpies decisions. L'educació és una corresponsabilitat de la família, de l'escola i de la societat en conjunt, però és al si de la família on es construeixen els fonaments que serviran de suport als fills a l'hora d'aixecar l'edifici o de la seva personalitat (p. 258).

D'aquí la importància de ser conscients de la transcendència de les relacions dins l'àmbit familiar en els primers anys de vida dels infants perquè com indica Vila (2000), el desenvolupament infantil adequat ja no ve donat tant per l'estructura familiar com a tal sinó per la qualitat de les relacions interpersonals que es donen al si d'aquesta. Tanmateix, com expliquen Fabes et. al (2005), l'inici de la socialització es produeix amb la interacció directa dels menors amb els seus progenitors. Així, autors com (Rodrigo i Palacios, 1998) consideren els pares com els promotors del desenvolupament dels seus fills i és per això que aquests haurien de perseguir una sèrie d'objectius:

- Oferir relacions afectives de qualitat que amb el temps es traduiran en un millor benestar de tots els membres.
- Donar oportunitats perquè els infants puguin assumir responsabilitats.
- Oferir un espai de suport intergeneracional entre pares, fills i nets.
- Donar suport social a tots els membres al llarg de les diferents etapes vitals.

Tots aquests aspectes influiran de manera directa en les relacions familiars. Com indica Escolán (2015), tothom està inclòs dins d'un sistema familiar del qual ocupa un lloc i hi té un rol determinat. Per a un infant, com per a un adult o qualsevol individu sentir-se estimat i part d'aquesta del realment important. La persona comença a la família, és el lloc on es forma la identitat d'un infant a través dels missatges que rep. S'hi formen també la personalitat i l'estil de vida, de comunicació, la capacitat d'adquirir responsabilitats. De fet, segons Rosales (2016), l'ambient en què creixen els nens defineixen elements fonamentals per a la resta de la vida.

Rodrigo i Palacios (1998), des d'una perspectiva evolutiu-educativa, afirmen que la família és un grup humà que té com a objectiu brindar suport durant el procés d'aprenentatge a la vegada que es propicien uns escenaris adequats per al desenvolupament dels seus membres. Tanmateix, si els familiars no compleixen amb una sèrie de requisits o funcions (Competències parentals) no cobriran totes les necessitats dels infants i, per tant, rebran una educació deficient. Però, què són les competències parentals?

“Les competències parentals, es defineixen com aquell conjunt de capacitats que permeten als pares afrontar de manera flexible i adaptativa la tasca vital de ser pares, d'acord amb les necessitats evolutives i educatives dels fills". (López et al. 2009, p. 117). Per tant, és important recordar les funcions que la família ha de desenvolupar durant el cicle vital. Segons Cataldo (1991) la família té les funcions següents:

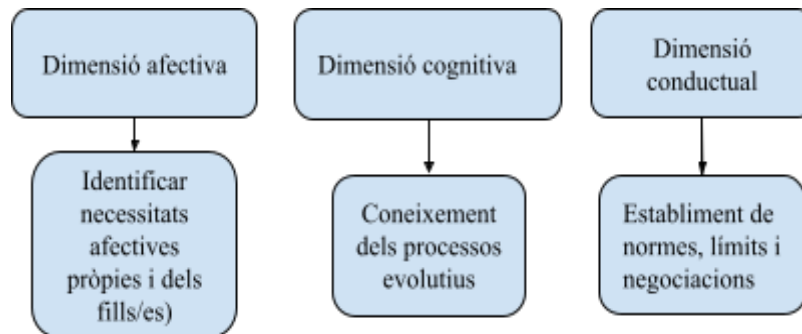
Figura 1. Funcions de la família segons Cataldo (1991)

Cura i protecció	Suport i control al desenvolupament cognitiu
Socialització: valors i rols	Suport al creixement emocional

Cal que les famílies compleixin tots aquests requisits per aconseguir el que coneixem com parentalitat positiva. Tot i això, com indica Rosales (2016), una família és molt més que resoldre les necessitats bàsiques dels nens com l'alimentació i el vestit, ja que té una gran incidència en el desenvolupament social i emocional de tots els éssers humans. Allà adquirim les habilitats necessàries per afrontar la vida d'adults i desplegar tot el nostre potencial.

Aquesta definició està estretament lligada amb el concepte: parentalitat positiva, ja que per a afavorir un desenvolupament integral de l'infant, les famílies han de disposar d'una sèrie d'habilitats, estratègies i recursos que permetin un desenvolupament emocional, social i físic dels menors.

Figura 2. Dimensions responsabilitats parentals

Aquells familiars que compleixin tots aquests requisits i no deixen cap necessitat sense cobrir són coneguts com a pares competents: Així ho indiquen Coletti i Linares (1999), confirmant que els pares competents ofereixen nutrients emocionals i sensorials perquè els infants sentin el món familiar com a segur, un espai de seguretat per a ells.

Com a mestres, hem de ser conscients de tots aquests aspectes, valorar-los i transmetre-ho també als familiars perquè, al cap i a la fi, haurem d'aconsellar-los perquè amb estratègies i eines puguin ser competents. Escola i família han d'anar sempre remant en la mateixa direcció per tal d'aconseguir brindar la millor educació als seus infants. Com indiquen Rinaldi i Howe (2012), "el període, conegut com a primera infància és un moment especialment exigent per al desenvolupament dels fills i la criança. Això és en part evident perquè els pares comencen a veure's desafiats pel creixement dels seus fills, la recerca d'autonomia, i com a resposta, pot començar a qüestionar-se i avaluar les seves pròpies pràctiques parentals" (p.265).

1.2.2. Estils educatius parentals

Aquesta funció social i educativa de la família s'articula en els anomenats estils educatius parentals (Baumrind 1971, 1978).

Els estils educatius són la forma d'actuar dels adults respecte als nins en el seu dia a dia, en la presa de decisions i en la resolució de conflictes, això suposa que es creïn expectatives i models amb els quals es regulen les conductes i es marquen els límits que seran el referent dels menors (Jiménez, 2010, p. 3).

Pel que fa a l'evolució d'aquest concepte, Jiménez (2010) exposa que des de mitjans del segle XX, es contemplaven únicament dues variables per a analitzar dites pràctiques educatives: "Domini/Submissió" i "Control/Rebuig". Més endavant, durant els anys setanta aquests conceptes passen a anomenar-se "Intents de Control" i "Suport Parental" mentre que durant els anys vuitanta, Schwarz, D. et al. (1985) varen establir tres variables d'anàlisi d'estratègies de socialització familiar: acceptació, control ferm i control psicològic. En la mateixa línia, Coloma (1993) defineix els estils educatius parentals com "esquemes pràctics que redueixen les múltiples i minucioses pràctiques educatives paternes a unes poques dimensions, que, creuades entre si en diferents combinacions, donen lloc a diversos tipus habituals d'educació familiar" (p. 47). Amb el pas del temps, aquestes dimensions s'han diversificat, i actualment són quatre els aspectes de les conductes dels pares que es tenen en compte, és a dir, l'afecte en la relació, el grau de control, el grau de maduresa i la comunicació entre pares i fills (Jiménez, 2010, p. 4)

Figura 3. Dimensions d'anàlisi per a conductes paternes (Jiménez, 2010, p.4)

Actualment i d'acord amb el que diu Comellas (2003): "Parlem d'estils educatius a la forma d'actuar, derivada d'uns criteris, i que identifica les respostes que els adults donen als menors davant de qualsevol situació quotidiana, presa de decisions o actuacions" (p.12).

Per altra banda, seguint a López et al. (2007):

S'entén per pràctiques educatives familiars les preferències globals de comportament dels pares o figures d'autoritat relacionades amb les estratègies educatives encausades cap als fills, les quals posseeixen com a característica, la bidireccionalitat en les relacions pares-fills, pel fet que els actes dels pares generen conseqüències sobre els fills, així com les accions dels fills influeixen sobre els pares (p.235).

Tanmateix, cal recordar que sol no sol donar-se un únic estil pur en les famílies, sinó que a cada família sol haver-hi una combinació entre els diferents estils. Harris (2002) afirma que els progenitors no tenen un estil fixe sinó que la manera d'actuar d'un pare o una mare dependrà d'aspectes com l'edat de l'infant, de la seva conducta diària o passada o aspectes com la seva salut o la seva intel·ligència. Inclús Ceballos i Rodrigo (1998) afirmen que els pares no utilitzen el mateix estil educatiu sempre, sinó que depèn de la situació i la persona es produeixen canvis en les pautes generals.

1.2.2.1. Classificació dels estils educatius

L'autora Diana Baumrind va ser la primera que va distingir l'educació parental en tres estils; autoritari, democràtic i permissiu. El seu treball va representar un punt de referència fonamental. Més tard inclourà una nova tipologia: l'estil negligent.

Estil permissiu

Segons Jiménez i Tallón (2009), "en aquest model l'elevada acceptació, sota control i exigències de maduresa predominen davant tot" (p.5).

Segons Goig i Goig (1998), "aquests pares, eviten fer ús del control i utilitzen poc els càstigs. Realitzen poques demandes al nen, es mostren tolerants i accepten positivament els impulsos i accions del nen. Aquest estil, en reduir al mínim el control parental, redueix la capacitat d'influència paterna en el nen" (p.54).

Per altra banda, Jiménez i Tallón (2009) afegeixen:

Els pares, en valorar tant l'autoexpressió i l'autoregulació, accepten sovint tots els desitjos dels seus fills, per la qual cosa aquests acaben tenint escàs control dels impulsos pel fet que aconseguen amb facilitat tot el que volen, no assumeixen determinades responsabilitats, comporten problemes a l'hora del seu desenvolupament maduratiu, tenen baixa autoestima i els és impossible comprendre els punts de vista dels altres. Els fills de pares que fan servir aquest model per a l'educació dels seus fills solen caracteritzar-se d'angoixants i insegurs, ja que no tenen normes ni compleixen les mateixes en el cas de tenir-les en algun moment de la seva vida. Es troba el risc que quan siguin adolescents manifestin conductes socialment desviades (p.5).

Estil autoritari

Segons Goig i Goig (1998), els pares amb estil autoritari:

Valoren l'obediència dels seus fills i creuen en la restricció de l'autonomia del fill. A més, mantenen un control restrictiu i sever sobre les conductes dels fills. El control del comportament del fill no té en compte les seves necessitats educatives, interessos i opinions. Empra freqüentment els càstigs físics, amenaces verbals i físiques i contínues prohibicions. Tracta, per tant, transmetre normes i valors de manera impositiva. Aquesta estratègia de socialització pot obtenir l'acceptació submissa del qui els rep, però no aconseguix la interiorització i per tant, no es fa present a l'estructura de la personalitat" (p.54).

D'acord amb Baumrind (1996), aquestes conductes rígides juntament amb l'ús de càstigs o violència deixen als infants en un nivell inferior als pares. Per altra banda, Jiménez i Tallón (2009) analitzen que un estil autoritari:

Es caracteritza per tenir alts nivells de control restrictiu i exigències de maduresa i baixos nivells de comunicació i afecte. Els fills d'aquest tipus de pares són obedients i acaten les normes, però des del control extern. Aquest estil educatiu produeix efectes força negatius com, per exemple, baixa autoestima. El tipus de relació establert en aquest model es caracteritza per la fredor afectiva. Així mateix, ser castigat físicament

produeix reaccions d'agressió als nens, com una manera de desplaçar el seu enuig cap a altres. D'altra banda, aquest model d'autoritat pot ser imitat per l'adolescent com a forma de controlar els altres, no respectant les seves opinions, des d'una actitud totalment mancada d'empatia (p.81).

Estil democràtic

Segons Goig i Goig (1998),

Els pares que adopten una estratègia de socialització democràtica són aquells que expliquen als seus fills les raons de l'establiment de les normes, reconeixen i respecten la seva individualitat, negocien mitjançant intercanvis verbals i prenen decisions conjuntament amb els seus fills, intentant fomentar amb això comportaments positius i inhibint els no adequats. Hi ha un control i restricció del comportament dels fills a través de normes i límits clars que es mantenen de manera coherent. Aquestes normes i límits són clares i s'adeqüen a les necessitats i possibilitats dels infants. Aquesta estratègia de socialització persegueix que el fill faci seu el missatge i el faci servir (p.54)

Segons Jiménez i Tallón (2009), “són pares que presenten alts nivells de comunicació i afecte però també de control ferm i exigències de maduresa, reforçant freqüentment el comportament positiu dels fills i mirant d'evitar el càstig” (p.82).

Pel que fa als infants, es pot dir que aquest model és el més adequat perquè el nen es desenvolupi de manera correcta i pugui tenir un bon ajust psicològic (Jiménez i Tallón, 2009), que es traduirà en una alta autoestima i confiança en ell mateix. També ho indiquen així Arranz et al. (2004) especificant que “L'estil democràtic té un impacte molt positiu en el desenvolupament psicològic dels nens, manifesten un estat emocional estable i alegre, una autoestima i autocontrol elevats” (p.80).

Estil negligent

Finalment, pel que fa a l'estil negligent, seguint a Jiménez i Tallón (2009):

El més significatiu d'aquest model és que al nen se li dona tan poc com se li exigeix. No hi ha normes però tampoc afecte ni aferrament, només indiferència. Aquest estil parental manca absolutament de cohesió i comunicació entre els seus membres (...). Es mostra irritació, descontentament i rebuig cap al fill. Són pares distanciats emocionalment dels fills, no disponibles (p.81).

Segons Goig i Goig (1998) els infants amb pares negligents solen tenir escasses habilitats socials, una nul·la capacitat de planificació, baixa autoestima, estrès psicològic i problemes de conducta.

Com a conclusió, cal recordar que aquests models no són purs sinó que es poden combinar, però com indica Climent (2009): “Es parla d'estil per la seva permanència i estabilitat al llarg del temps, encara que hi pot haver modificacions” (p.190).

1.2. 3. Autoestima

Com indica Wolff (2000), “el concepte d'autoestima és una àrea de la psicologia que ha guanyat una atenció considerable , però que durant molts anys també ha provocat molta confusió, ja que no ha quedat clar què engloba exactament i què desenvolupa” (p.8).

En la mateixa línia parlen Caballo et al. (2018) que afirmen que:

“El tema de l'autoestima continua sent molt debatut en l'actualitat malgrat estar altament estudiat. El que sembla quedar clar és que l'autoestima és el judici que es fan les persones sobre si mateixes sobre la seva pròpia vàlua, valoració global negativa o positiva sobre si mateixos, que solen ser semblants en diferents situacions de la vida fins i tot en diferents moments d'aquesta” (p.40).

Coopersmith (1967), definia l'autoestima com “l'avaluació que l'individu realitza i acostuma a mantenir respecte a si mateix. Aquesta avaluació expressa una actitud d'aprovació o desaprovació i indica fins a quin punt la persona es creu capaç, important, reeixida i valuosa. No es tracta només d'autoavaluacions momentànies o circumscrites a una situació, sinó al sentit general que desenvolupen les persones respecte a si mateixes” (p.24). Per altra banda, Branden (1994) ens diu que “l'autoestima és la predisposició a experimentar-se com a competent per a afrontar els desafiaments de la vida i com a mereixedor de felicitat” (p.45).

1.2.3.2. Desenvolupament de l'autoconcepte i l'autoestima

Seguint a Hidalgo i Palacios (2001) podem dir que els infants d'entre 3 i 4 anys solen definir-se a si mateixos a través de característiques concretes i observables; generalment relacionades amb aspectes físics (tinc els ulls verds, tinc els cabells arrissats) o bé descrivint les activitats que realitzen (no m'agrada anar amb bicicleta). Hidalgo i Palacios (2001) també expliquen que són molts els infants que es descriuen a través de característiques de caràcter més psicològic (sempre vaig a dormir quan ho diu el meu pare). Durant aquestes edats, l'autoconcepte és molt variable i en general sol ser poc coherent (està influenciat per les vivències personals). Així mateix, és també cert que els infants d'aquestes edats no tenen tendència a comparar-se entre ells. La imatge que un té de si mateix (autoconcepte) contribuirà al desenvolupament de l'autoestima. Com hem comentat abans, l'autoestima és una autoavaluació del “jo”, és a dir el valor que es dona cada persona a si mateixa (Hidalgo i Palacios, 2001, p.12).

En la mateixa línia trobem les investigacions de Harter i Pike (1984) que afirmen que tot i que els infants petits poden començar a fer descripcions concretes pel que fa a les capacitats cognitives (“Puc cantar”) o les capacitats físiques (“Puc saltar molt amunt”) encara no tenen la capacitat de fer valoracions sobre el seu valor general com a persona. Tanmateix, aquestes avaluacions no solen ser exactes sinó que solen tenir tendència a decantar-se l'extrem positiu de l'escala. Així, primer han d'entendre que són una "persona", formar aquesta generalització més bàsica. “Quan entenen el concepte que són una "persona", llavors han d'arribar a apreciar que les persones tenen el seu propi sentit de valor general o d'autoestima.

No obstant, el fet que els nens petits no puguin formular cognitivament o verbalment un concepte general del seu valor com a persona no dicta que no tinguin alguna idea rudimentària de l'autoestima" (Harter, 2006; p.313). De fet, Haltiwanger (1989) descobrí que els nens petits manifesten autoestima en el seu comportament a través del que ell anomenà "autoestima presentada conductualment" que es manifestava a través de sentiment d'orgull o confiança en la seva feina, curiositat, iniciativa i independència.

"Algunes limitacions cognitives dels nens petits (entre 3 i 7 anys) condueixen a la seva incapacitat crear un concepte verbalitzable del seu valor global com a persona, és a dir, una representació de la seva autoestima global com a persona (Harter, 1999; p. 312).

Segons els estudis de Robins i Trzesniewski (2005), "Els nens petits tenen una autoestima relativament alta, que gradualment disminueix al llarg de la infància. Els investigadors han especulat que els nens tenen una alta autoestima a causa de les seves autovisions poc realistes. A mesura que els nens es desenvolupen cognitivament, comencen a basar les seves autoavaluacions en retroalimentacions externes i comparacions socials, i així formar-ne un de més equilibrat" (p.159).

Així doncs, per tal que desenvolupin un autoconcepte i autoestima equilibrats cal acompanyar-los en el procés de conèixer les seves capacitats i limitacions, perquè només així podran acceptar-les i valorar-les. Bassedas et al. (1998) defineixen a una persona amb una autoestima equilibrada a aquella que té coneixement de les seves característiques i dificultats, fa autovaloracions positives de si mateixa sempre amb dosis importants de valoració positiva i autoconfiança. Aquesta autoestima positiva es tradueix en una bona salut mental, en èxit professional i acadèmic i la bona construcció de relacions socials.

1.2.3.2. Influència de la família en l'autoestima

Un dels contextos socials més rellevants per al desenvolupament i expressió de l'autoestima és la família. La família és el context més important perquè la seva funció principal és la socialització i cura dels infants (Gobett i Kruzek, 2008).

La família i les seves pautes de criança influeixen en el desenvolupament socioafectiu del nen, relacionat també amb el desenvolupament de l'autoestima. Existeixen diferents dimensions que afecten aquest desenvolupament, no obstant això, és imprescindible recalcar el paper de la família i la seva manera d'educar als seus fills perquè puguin tenir una alta autoestima (Martínez, 2010). Tanmateix, les avaluacions de les interpretacions de rol basades en aquestes identitats esdevenen fonts primerenques d'autoestima (Gorbett & Kruczek, 2008, p.60).

Segons Barber et al. (1994), “el suport i acceptació parental proporcionen al nen confiança en si mateix i en els quals li envolten, ajuden a identificar i discriminar conductes apropiades per a diferents situacions vivencials, alhora que subministra seguretat i autoestima” (p.12).

Soufre i Bowlbi (1990), relacionen l'autoestima amb el grau d'aferrament que els infants estableixen amb el seu principal cuidador durant els primers anys de vida. Un aferrament segur permet als infants sentir major confiança que els permetrà explorar i relacionar-se amb el món que els envolta, experimentant així sensacions positives. Si la figura d'autoritat reforça les actuacions del nen en estar atenta i comprendre els seus intents comunicatius o exploratoris, ajuda al fet que aquest desenvolupi d'una manera més positiva la seva pròpia identitat.

Finalment, Fuckuya et. al. (2021) ens parlen de la influència dels germans en la formació de l'autoestima infantil.

“Investigacions prèvies han demostrat que els primogènits i els fills únics tendeixen a tenir una autoestima més alta que els nascuts posteriors. A més, un altre estudi ha informat que els fills de mitjana edat tenen una autoestima significativament més baixa que els primogènits i els darrers nascuts” (Fuckuya et. al; 2019, p.2028).

No obstant això, a la seva investigació no es varen poder confirmar aquests supòsits perquè no es trobà cap associació diferencial entre l'ordre de naixement i l'autoestima dels infants.

2. OBJECTIUS I HIPÒTESI

2.1. Objectius generals

Com a objectius generals, es pretén:

- Fer una recerca i anàlisi de la relació entre els estils educatius familiars i l'autoestima dels infants en edats primerenques.
- Aprofundir en les repercussions dels diferents estils educatius.

2.2. Hipòtesi general

D'acord amb la literatura revisada, s'espera trobar que estils de parentalitat positius es relacionin amb puntuacions més elevades d'autoestima mentre que altres estils de caràcter més punitiu o permissiu es relacionin amb puntuacions més baixes d'autoestima.

Per altra banda, es pretén també confirmar la hipòtesi que Fukuya et. al. no pogueren confirmar amb la seva investigació. Així doncs, s'espera trobar una relació entre major nombre de germans i una menor autoestima.

Hipòtesi 1: Aquells infants que són educats amb un estil educatiu autoritari tendeixen a tenir una autoestima baixa.

Hipòtesi 2: Aquells infants que són educats amb un estil educatiu democràtic tendeixen a tenir una autoestima alta.

Hipòtesi 3: A major nombre de germans, els infants tendeixen a tenir una autoestima més baixa.

3. METODOLOGIA

3.1. Participants

L'enquesta anava dirigida a pares, mares o tutors legals d'infants entre 3 i 6 anys. En total s'enregistraren un total de 20 respostes, el que significa que van participar un nombre total de 20 persones, de les quals 15 eren mares i 5 eren pares. Val a dir que l'edat mitjana dels progenitors va ser de 39,57 anys.

Pel que fa al nivell d'estudis, un 5% de les persones enquestades tenia estudis primaris; un 17,5 % tenien estudis de Formació Professional; un 25 % estudis secundaris; un 42,5% estudis universitaris i finalment, un 10% estudis superiors (doctorats). Pel que fa a la situació familiar, el 95% de les famílies enquestades estan casades o en parella de convivències front només un 5% (una única família) que es troba en situació de separació o divorci. Les famílies enquestades tenen una mitjana de 2 fills/es. En el cas dels infants, va haver-hi un total de 10 filllets i 10 filletes. Així mateix, pel que fa a les edats, 5 tenien 3 anys; 3 tenien 4 anys; 5 tenien 5 anys i 7 infants de 6 anys. Finalment, pel que fa al nombre de germans,

3.2. Instruments

L'enquesta enviada als enquestats era de tipus hetero-informat i havia de ser resposta per un progenitor o tutor legal d'infants d'entre 3 i 6 anys. L'enquesta estava dividida en sis pàgines (Introducció, instruccions, consentiment, dades de l'infant d'entre 3 i 6 anys sobre el que es contesta l'enquesta, dades dels pares/mares o tutors legals (incloent-hi un apartat de preguntes amb dades socioeconòmiques), autoestima infantil i estils educatius). Les preguntes d'aquests tres últims apartats (dades socioeconòmiques, autoestima infantil i estils educatius) corresponien a tres qüestionaris ja existents:

Així doncs, per a fer l'anàlisi socioeconòmica de les famílies, es varen agafar com a referència les preguntes del Family Affluency Scale III (FAS III) que s'inclouen a l'edició de 2014 del Health Behaviour in School-aged Children (HBSC). La versió espanyola del FAS III es va obtenir de Moreno-Maldonado et al. (2018). Aquest formulari constava de sis preguntes respostes de les quals eren d'opció múltiple (es donaven entre dues o cinc opcions depenent de la pregunta) i els enquestats havien de marcar una de les opcions que es donaven.

Per a la segona part de l'enquesta (relacionada amb l'autoestima infantil) s'utilitzà una traducció al català del Behavioral Rating Scale of Presented Self-esteem for young Children (Haltiwanger i Harter, 2018). Aquest formulari de tipus hetero-informat, constava de 15 preguntes que feien referència a certes actituds o maneres d'actuar dels infants. A l'enquesta original cada ítem estava format per dues frases i les persones enquestades havien d'elegir entre un dels dos ítems i després marcar entre dues opcions (Poc comú en l'infant o molt comú en l'infant). No obstant això, en aquesta ocasió s'optà per fer una petita modificació per tal d'adaptar el formulari al programa Google Forms plantejant-ho de la següent manera: cada pregunta estava formada per dos ítems oposats (un ítem es trobava a l'esquerra, al costat del número 1 i l'altre es trobava a la dreta al costat del número 5). Així, les persones enquestades havien de donar una resposta d'acord amb una escala numèrica de l'1 al 5 (conegut com a escala de Likert) depenent si l'infant s'atracava més a la frase de l'esquerra (s'havia de marcar l'opció 1 o la 2) o si s'atracava més a la frase de la dreta (s'havia de marcar l'opció 5 o la 4). Si no s'atracava ni a una ni a l'altra, existia l'opció de marcar el número 3.

Finalment, per a formular la tercera part de l'enquesta relacionada amb els estils educatius familiars, es va agafar com a referència el qüestionari Alabama Parenting Questionnaire-Preschool Revision (APQ-PR; Clerkin et al. 2007), validat en població espanyola per de la Osa et al. (2013). Aquest últim formulari també de tipus hetero-informat, constava de 25 ítems que feien referència a diverses situacions familiars. Cada ítem (com també l'apartat anterior) havia de ser puntuat d'acord amb l'escala de Likert, una escala numèrica que també anava de l'1 al 5. Al formulari s'especificava que marcar el número més baix seria una situació que no es donava mai i si es marcava el número 5, una situació que es donava sempre. Així mateix, depenent de les respostes de cada pregunta, es podien calcular tres escales sobre tres tipus de parentalitat: parentalitat positiva, parentalitat inconsistent i parentalitat punitiva.

3.3. Procediment

L'enquesta es va realitzar través del programa informàtic Google Forms que permetia als usuaris participants respondre als qüestionaris en línia (sempre mantenint l'anonimat) si es disposava de connexió a Internet i d'un aparell electrònic (mòbil, tauleta o ordinador).

Pel que fa a la difusió d'aquest formulari, s'optà per dues vies: per una banda, es va fer difusió a través de la xarxa social coneguda com a Instagram i a més, es compartí a través del programa de missatgeria Whatsapp a les persones que entraven dins dels paràmetres esmentats anteriorment a l'apartat de participants.

Finalment, per a dur a terme les correlacions es va usar JASP, un programa per a realitzar anàlisis estadístiques de forma gratuïta.

3.2. Anàlisi

Les dades obtingudes varen ser analitzades d'acord amb els objectius plantejats i els tipus de variables. En primer lloc, es varen dur a terme anàlisis descriptives de les característiques sociodemogràfiques de la mostra i de les puntuacions a les diferents escales dels instruments utilitzats. Les relacions entre l'autoestima i els estils parentals i la relació entre el nombre de germans i l'autoestima, es varen analitzar mitjançant una anàlisi correlacional. En aquesta anàlisi correlacional es va controlar els possibles efectes d'altres variables com l'edat dels pares o el nivell socioeconòmic mitjançant correlacions parcials.

4. ESTRUCTURA I DESENVOLUPAMENT DE CONTINGUTS

Els resultats pel que fa a la relació estils educatius/autoestima són els següents:

Taula 1. Taula amb estadístics descriptius de les principals variables del treball (autoestima, nombre de fills, parenting positiu, punitiu i inconsistent)

	Parenting positiu	Parenting punitiu	Parenting inconsistent	Nombre de fills/es	SUMA AUTOESTIMA
Valid	20	20	20	20	20
Missing	2	2	2	2	2
Mean	52.200	7.700	16.000	2.000	58.000
Std. Deviation	4.775	1.780	3.839	0.725	8.997
Minimum	44.000	5.000	11.000	1.000	37.000
Maximum	60.000	12.000	26.000	3.000	74.000

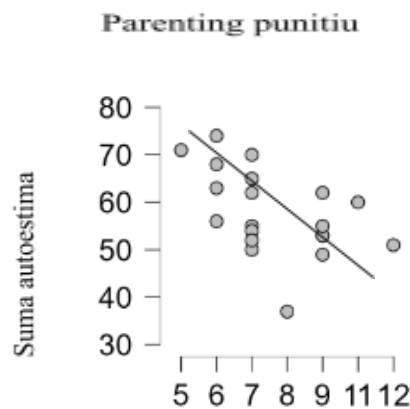
Com veiem a l'estudi es varen enregistrar un total de 20 respostes.

Taula 2. Relació entre autoestima i estils educatius

Variable		SUMAAUTOESTIMA	Parenting positiu	Parenting punitiu	Parenting inconsistent
1. SUMAAUTOESTIMA	Pearson's r	—			
	p-value	—			
2. Parenting positiu	Pearson's r	0.387	—		
	p-value	0.092	—		
3. Parenting punitiu	Pearson's r	-0.457	-0.222	—	
	p-value	0.043	0.348	—	
4. Parenting inconsistent	Pearson's r	-0.236	-0.273	0.562	—
	p-value	0.316	0.245	0.010	—

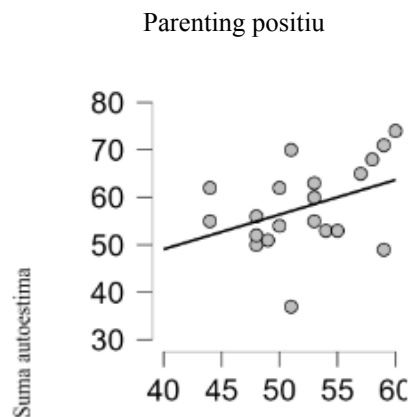
Com es mostra a la Taula 2, podem confirmar que hi ha relació entre l'estil punitiu i la baixa autoestima dels infants perquè la xifra de significació és $< 0,05$ ($p=0.043$). A més, pel que fa a la grandària, aquesta entraria dins del rang de correlació moderada, ja que es troba entre 0,4 i 0,6. Com es veu, la direcció és inversa $r(20) = -0.457$, és a dir, valors elevats en l'escala d'estil punitiu s'associen a valors baixos en l'escala d'autoestima.

Figura 4. Relació entre parenting punitiu i autoestima

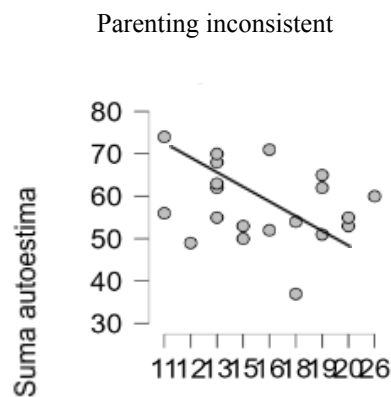
Per altra banda, no podem confirmar la segona hipòtesi que parlava de la relació entre l'estil positiu i l'alta autoestima, ja que el nivell de significació és $> 0,05$ ($p=0.092$). No obstant això, pel que fa a la grandària $r(20) = 0.387$ veiem com aquesta entraria dins del rang de correlació moderada i la direcció de la correlació sí va en aquest sentit i segurament en cas de tenir una mostra més gran si hauríem pogut confirmar aquesta hipòtesi que confirmaria que existeix una correlació entre l'estil educatiu positiu (estil democràtic en la conceptualització de Baumrind) i una autoestima alta dels infants. Com hem dit, però, tot i la direcció positiva en aquesta correlació, per motius d'aspectes metodològics (mostra massa petita) aquesta no pot donar-se per vàlida i, per tant, seria en estudis posteriors i amb una mostra més gran que s'hauria d'acabar confirmant aquest supòsit que relacionaria l'alta autoestima i un estil parental positiu.

Figura 5. Relació entre parenting positiu i autoestima

Per altra banda, cal dir que no hi ha correlació entre l'estil inconsistent i l'autoestima, ja que el nivell de significació és $> 0,05$ ($p=0,316$) i per tant, l'error és massa alt. A més, pel que fa a la grandària $r(20) = -0,273$ veiem com aquesta no és significativa però la direcció (inversa) sí que aniria en el sentit esperable.

Figura 6. Relació entre parenting inconsistent i autoestima

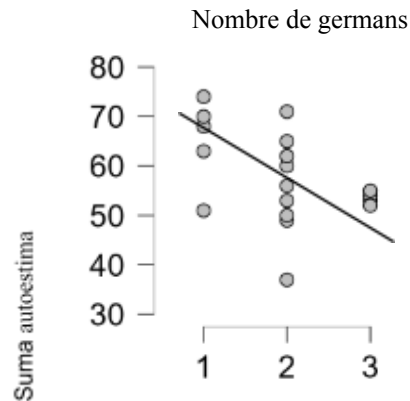
Taula 3. Relació entre l'autoestima infantil i el nombre de germans

Variable		SUMA AUTOESTIMA	Nombre de fills/es
1. SUMA AUTOESTIMA	Pearson's r	—	—
	p-value	—	—
2. Nombre de fills/es	Pearson's r	-0.460	—
	p-value	0.041	—

Com es mostra a la Taula 3, podem confirmar que hi ha relació entre la baixa autoestima i el nombre més gran de germans perquè la xifra de significació és $< 0,05$ ($p=0.041$).

A més, pel que fa a la grandària, aquesta entraria dins del rang de correlació moderada, ja que es troba entre 0,4 i 0,6. Com es veu, la direcció és inversa $r(20) = -0.460$, és a dir, valors elevats en nombre de germans s'associen a valors baixos en l'escala d'autoestima.

Figura 7. Relació entre autoestima i el nombre de germans

5. DISCUSSIÓ

Com s'ha explicat anteriorment, el propòsit del present estudi era investigar la correlació entre els estils educatius familiars i el nivell d'autoestima d'infants entre 3 i 6 anys. Per a donar resposta a les hipòtesis formulades es creà un formulari a través de Google Forms que es va difondre a través de la xarxa social coneguda com a Instagram i es compartí també a través de missatgeria Whatsapp a les persones que entraven dins dels paràmetres esmentats (pares, mares o tutors legals amb infants d'entre tres i sis anys).

Al present estudi s'ha pogut confirmar la primera hipòtesi perquè s'ha vist com els infants criats en famílies amb un estil educatiu punitiu (l'estil que Baumrind conceptualitzà com autoritari) tendeixen a tenir nivells més baixos d'autoestima.

Pel que fa a estudis anteriors, autors com Pinquart i Gerke (2019) confirmen també aquest supòsit:

S'espera que la criança punitiva condueixi a una baixa autoestima perquè els nens no poden interioritzar els sentiments positius cap a ells mateixos (però, en canvi, si poden interioritzar els sentiments negatius associats a possibles comportaments durs dels pares) (Pinquart i Gerke; 2019; p. 2018).

A la recerca bibliogràfica s'ha vist com l'estil autoritari segons Goig i Goig (1998) es caracteritzava per una forta obediència i control sobre els fills i una falta d'interès pel que fa a les seves necessitats o opinions. Totes aquestes conductes sumades a l'ús freqüent de càstigs, amenaces i prohibicions i la falta de comunicació i afecte es tradueixen en una falta d'autoconfiança en l'infant i, com s'ha vist reflectit als resultats, també baixa autoestima.

Per altra banda, tot i que no podem confirmar la segona hipòtesi per falta de significació estadística (per l'escàs nombre de participants), la direcció de la correlació també indica que els familiars que utilitzen un estil educatiu positiu (estil democràtic en la conceptualització de Baumrind) tendeixen a tenir fills amb nivells alts d'autoestima gràcies a la calidesa, el suport i la comunicació que caracteritza aquest estil educatiu.

Així ho indiquen també Pinquart i Genke (2019): "La criança democràtica està simultàniament relacionada amb nivells més alts d'autoestima" (Pinquart, 2019, p.2028).

Com indicava Jiménez i Tallón (2009), "són pares que presenten alts nivells de comunicació i afecte però també de control ferm i exigències de maduresa, reforçant freqüentment el comportament positiu dels fills i mirant d'evitar el càstig" (p.82).

Finalment, podem també confirmar l'última hipòtesi en la qual es que relacionava el nombre més gran de germans amb una menor autoestima perquè s'ha vist que els infants amb major nombre de germans obtenen una puntuació més baixa pel que fa a l'autoestima. Segurament es deu al fet que en famílies més petites (menys germans) hi ha relacions parentals més afectuoses i major atenció cap als fills el que podria relacionar-se amb major autoestima. Així ho indicaven al seu estudi Spota i Paulson (1995):

"A les famílies nombroses, els nens més petits reben menys atenció dels pares que els fills grans perquè els pares transfereixen la responsabilitat de la cura als germans grans" (Spota i Paulson, 1995, p.45).

5.1. Limitacions de l'estudi

Cal dir que aquest estudi té certes limitacions.

En primer lloc, cal dir que tot i la difusió que s'ha fet, la mostra aconseguida és reduïda i això ha fet que la significació estadística baixa i, per tant, els resultats aconseguits no siguin prou fiables per confirmar algunes hipòtesis plantejades.

Com s'ha vist, tot i que els estils educatius proposats al qüestionari (positiu, inconsistent i punitiu) són molt semblants i tenen característiques gairebé iguals als estils proposats per Baumrind (democràtic, negligent i autoritari, respectivament) pot ser que aquesta falta de paral·lelisme exacte entre els conceptes de Baumrind i els suggerits per Clerkin et al. (autors del qüestionari Alabama Parenting Questionnaire-Preschool Revision) hagi diferit en els resultats finals a l'hora d'analitzar l'estil educatiu de cada familiar.

Tanmateix, és també cert que l'enquesta fou resposta pels mateixos pares i, per tant, els resultats obtinguts poden no ser del tot objectius. Així doncs, el més adient de cara a futures aplicacions seria fer observacions directes dels infants o bé ser les mateixes mestres qui responguin els qüestionaris per assegurar una major objectivitat.

Per altra banda, i pel que fa als germans, tot i que s'ha tingut en compte el nombre de germans, no s'ha avaluat ni l'edat ni el sexe d'aquests, és a dir, no s'han diferenciat les composicions de germans. I pot ser que aquestes variables tinguin influència en la relació entre germans i, per tant, variar les magnituds dels efectes en l'autoestima dels infants.

Malgrat aquestes limitacions, els resultats del present estudi poden ajudar a pares, mestres i a qualsevol professional del món educatiu a identificar i ser més conscients de la importància d'educar de manera conscient i amb un estil democràtic per a afavorir una bona salut mental dels seus fills/es. A més, com a mestres, resulta del tot interessant tenir clares aquestes correlacions per tal d'agafar un paper de rol pedagògic i oferir suport als familiars per ajudar-los a ser bons referents.

6. REFERÈNCIES

- Arranz, E. et al. (2004). Contexto familiar y desarrollo psicológico durante la infancia. *Familia y desarrollo psicológico*, 70-95.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4 (2), 1.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9 (3), 239-267.
- Baumrind, D. (1996). The Discipline Controversy Revisited. *Family Relations*, 45 (4), 405-414. <https://doi.org/10.2307/585170>
- Bassedas, E. et al. (1998). *Aprender i ensenyar a l'educació infantil*. Graó.
- Belart, A. i Ferrer, M. (1998). *El Ciclo de la Vida: Una visión sistémica de la Familia*. Desclée de Brouwer.
- Branden, N. (1994). *El poder de la autoestima*. Paidós.
- Caballo, E. V. et al. (2018). La autoestima y su relación con la ansiedad social y las habilidades sociales, 26 (1), 23-53.
- Carballo, S. et al. (1994). La familia des d'una perspectiva sistèmica. Institut d'Estudis Baleàrics, 50, pàgs. 33-48.
- Ceballos, E. i Rodrigo, M. J. (1998). Las metas y estrategias de socialización entre padres e hijos. *Familia y desarrollo humano*. (225-243). Alianza.
- Climont, G. (2009). Voces, silencios y gritos: Los significados del embarazo en la adolescencia y los estilos parentales educativos. *Revista Argentina de Sociología*, (12/13), 186-213.
- Coloma, J. (1993). Estilos Educativos Paternos. *Pedagogía Familiar* 45-58). Narcea.
- Comellas, M. J. (2003). Criterios educativos básicos en la infancia como prevención de trastornos. <http://www.avpap.org/documentos/comellas.pdf>
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. Freeman and Company.
- Darling, N. i Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496.

Domenech, C. S. i Cabero, S. G. (2011). Les competències parentals en la família contemporània: descripció, promoció i avaluació. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (49), 25-46.

Estrella, Á. M. C. i González, J. B. L. (2011). Estilos de educación en el ámbito familiar. *Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 22 (3), 257-276.

Fukuya, Y. et. al. (2021). Association of birth order with mental health problems, self-esteem, resilience, and happiness among children: results from a-CHILD study. *Frontiers in Psychiatry*, 472.

Gobierno de España (2006). “Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación”, Boletín Oficial del Estado, núm. 106, 4 de mayo, Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte-Gobierno de España.

Goig, R. L. i Goig, D. L. (2003). Estilos educativos parentales y relaciones sociales en adolescentes. *Familia: Revista deficiencias y orientación familiar*, 27, 53-70.

Gorbett, K & Kruczek, T. (2008). Family Factors predicting social self esteem in Young Adults. *The family Journal: Counselling and Therapy for couples and families*, 16 (11, 58 – 65).

Haltiwanger J. i Harter S. The behavioral rang scale of presented self-esteem for young children. *Psychiatry Behav Sci*. 2019; 2 (1).

Harter, S. (2006). Developmental and Individual Difference Perspectives on Self-Esteem.

Harter, S. i Pike, R. (1984). The pictorial scale of perceived competence and social acceptance for young children. *Child Development*, 55, 1969-1982

Hidalgo, V. i Palacios, J. (2001). Desarrollo de la personalidad entre los 2 y los 6 años. A J. Palacios, A. Marchesi & C. Coll (Coords.), *Desarrollo psicológico y educación. Psicología evolutiva* (p. 257-280). Alianza.

Jiménez, M. M., i Tallón, M. Á. (2009). Los estilos educativos parentales y su relación con las conductas de los adolescentes. *Familia*, 39, 77-104.

Jiménez, M. (2010). Estilos educativos parentales y su implicación en diferentes trastornos.
<https://www.fapacealmeria.es/wp-content/uploads/2016/12/ESTILOS-EDUCATIVOS.pdf>

López, G. C. et al. (2007). Las prácticas educativas familiares como facilitadoras del proceso de desarrollo en el niño y niña. *El agora usb*, 7 (2), 233-240.

López, R. M. et al. (2009). Las competencias parentales en contextos de riesgo psicosocial. *Psychosocial Intervention*, 18 (2), 113-120.

- Martínez, C. A. (2010). Pautas de crianza y desarrollo socioafectivo en la infancia. *Fundación Universitaria: Los Libertadores*, 6 (1), 111-121.
- Osarenren, N., Ubangha, M. B., & Oke, T. S. (2008). Family characteristics as correlates of self esteem among young adults. *International Journal of Educational Research*, 4(1), 17-25.
- Pinquart, M., & Gerke, D. C. (2019). Associations of parenting styles with self-esteem in children and adolescents: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 28(8), 2017-2035.
- Ribes, R. et al. (2005). Una propuesta de currículum emocional en educación infantil (3–6 años). *Cultura y educación*, 17(1), 5-17.
- Rodrigo, M. J. i Palacios, J. (coords.). (1998). Familia y desarrollo humano. Alianza.
- Rojas Marcos, L. (1998). Prólogo. A Belart, A. i Ferrer, M. (1998) *El ciclo de la vida: una visión sistémica de la familia* (13-15). Desclée de Brouwer.
- Rinaldi, C. M., i Howe, N. (2012). Mothers' and fathers' parenting styles and associations with toddlers' externalizing, internalizing, and adaptive behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 27 (2), 266-273.
- Robins, R. W, i Trzesniewski, K. H. (2005). Self-esteem development across the lifespan. *Current Directions in Psychological Science*, 14 (3), 158-162. <https://escholarship.org/uc/item/9bc5r8nd>
- Rodríguez, N. T. (1999). Lo privado. Aprendizajes tácitos. *Revista Interuniversitaria*, 11, 85-100.
- Schaffer, H.R. (1990). El context socio-familiar en l'educació de l'infant. Temes d'in-fàn-cia. Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Sputa, C. L., & Paulson, S. E. (1995). Birth order and family size: Influences on adolescents' achievement and related parenting behaviors. *Psychological Reports*, 76 (1), 43-51.
- Thompson, R. A. (2008). Early attachment and later development: Familiar questions, new answers. A J. Cassidy i P. R. Shaver (Eds.). *Theory, research, and clinical applications* (348– 365). Guilford Press.
- Vila, I. (2000). Modelos de atención a la primera infancia y sus familias. CIIMU.
- Wolff, J. (2000). Self-esteem: The influence of parenting styles. <https://ro.ecu.edu.au/theses/1535>

7. ANNEXOS

The Behavioral Rating Scale of Presented Self-Esteem for Young Children

1. Prefereix activitats que posen a prova les seves capacitats; estableix objectius alts.
Prefereix activitats senzilles que no estimulen les seves capacitats; no estableix objectius alts.
2. Somriu amb facilitat; generalment no sol mostrar tristesa o sentiments negatius.
Somriu amb poca freqüència; sovint mostra tristesa o sentiments negatius.
3. Confia en les seves pròpies idees; sap el que vol; és capaç de prendre decisions i fer eleccions.
No confia en les seves pròpies idees; actua amb incertesa en la presa de decisions; necessita suggeriments dels altres.
4. No fa les coses pel seu compte; no pren la iniciativa.
Fa les coses pel seu compte; pren la iniciativa.
5. Li manca confiança per abordar tasques difícils; es manté allunyat dels reptes.
Aborda les tasques difícils amb iniciativa i confiança.
6. És capaç de defensar el seu punt de vista quan altres infants s'oposen.
No es capaç de defensar el seu punt de vista quan altres infants s'oposen.
7. Es queda en un segon pla; només mira o no participa.
No es queda en un segon pla; fa més que mirar, participa
8. Es descriu a si mateix en termes generalment positius.
Es descriu a si mateix en termes generalment negatius.
9. És capaç de marcar-se objectius de manera independent.
No es es capaç d'establir objectius de manera independent.

10. Fa un bon contacte visual.

Evita el contacte visual.

11. S'implica en les activitats grupals; no es retira.

Es retira de les activitats grupals; es queda al marge o no s'hi implica.

12. Li manca de confiança per iniciar activitats.

Inicia les activitats amb confiança.

13. Mostra ganes d'intentar fer coses noves.

No mostra ganes d'intentar fer coses noves.

14. Tolera la frustració causada pels seus errors; persevera.

Es rendeix fàcilment quan es sent frustrat pels seus errors.

15. Mostra orgull pels seus treballs o èxits.

No mostra orgull pels seus treballs o èxits

Alabama Parenting Questionnaire – APQ – Preschool Parent Version

1. Té xerrades amistoses amb el seu fill/a.

2. Fa saber al seu fill/a quan està fent una bona feina.

3. Amenaça de castigar el seu fill/a i després realment no ho fa.

4. Ajuda al seu fill/a en activitats pròpies (activitats que li agraden) en què participa.

5. Juga o fa altres coses divertides amb el fill/a.

6. El seu fill/a el convenç perquè no el castigui després d'haver-se portat malament.

7. Li pregunta al seu fill/a com li ha anat el dia a l'escola.

8. Ajuda el seu fill/a amb els deures.

9. Sent que el fet d'aconseguir que el vostre fill/a us obeeixi us dona tants problemes que no us compensa.

10. Felicita el seu fill/a quan fa alguna cosa bé.

11. Lloa el seu fill/a quan es porta bé.

12. Abraça o besa el seu fill/a quan ha fet alguna cosa bé.

13. Xerra amb el seu fill/a sobre els seus amics.

14. Permet que el vostre fill/a pugui escapar-se d'un càstig immediatament.
15. Està tan ocupat que oblida on és el seu fill/a i què està fent.
16. No castigueu el vostre fill/a quan fa alguna cosa dolenta.
17. Diu al seu fill/a que li agrada quan col·labora a casa.
18. El càstig que dona al fill/a depèn del seu estat d'ànim.
19. Enganxa el seu fill/a amb la mà quan ha fet alguna cosa dolenta.
20. Ignora el seu fill/a quan s'ha portat malament.
21. Dona una bufetada al seu fill/a quan fa alguna cosa dolenta.
22. Colpeja el seu fill/a amb un cinturó o un altre objecte quan fa alguna cosa dolenta.
23. Crida al seu fill/a quan fa alguna cosa dolenta.
24. Explica calmadament al seu fill/a perquè la seva conducta va ser errònia quan s'ha portat malament.